

ปัญญาหิ้งห้อย

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๒

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ประพฤติปฏิบัติ ตั้งใจฟังธรรม ธรรมนี้เป็นของสำคัญมาก ของสำคัญจริงๆ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสำคัญว่า ศาสนาพุทธสำคัญที่ศาสนธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ตรัสรู้ธรรมจนใจนั้นพ้นไปนะ พ้นจากกิเลสออกไป พ้นจากกิเลสออกไปแล้วถึงได้เป็นความสุขในใจนั้น โดยที่ไม่มีทุกข์แม้แต่เม็ดหินเม็ดทรายเข้าไปเจือปนในใจดวงนั้นเลย นี่พระพุทธ พระธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก เป็นผู้มีความเห็นธรรม แค่มืดดวงตาเห็นธรรมพระพุทธเจ้ายังเปล่งอุทานเลย “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” ขณะแค่มืดดวงตาเห็นธรรมยังแทงไม่ทะลุตลอดธรรมทั้งหมด เพราะว่าไม่มีใครจะปฏิบัติปฏิบัติไ้ ตอนที่สำเร็จเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วว่า “ใครหนอจะรู้ธรรมอันนี้ได้” มันลึกซึ่งขนาดนั้น ถึงว่าสำคัญ ธรรมนี้สำคัญมาก แล้วไม่คิดว่าจะสอนใครได้เลย เพราะว่ามันละเอียดอ่อนมาก มันมีสัตว์โลกจะมีสติสัมปชัญญะขนาดนั้นหรือ จะเข้าไปรู้ธรรมอันนี้ได้ จนทอดอาลัยแล้วออกมาเทศน์โปรด ออกมาเทศน์รั้มมัจจุฯ จนพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมถึงเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอัญญาโกณฑัญญะเห็นธรรมยังไม่ได้แทงตลอดถึงธรรม พระพุทธเจ้าเปล่งอุทานเลย ถึงว่ามันเข้ายากที่ว่า แทบจะคิดว่าใครเข้าไม่ได้ แต่พระอัญญาโกณฑัญญะเข้าเป็นองค์แรกใจ เห็นธรรมเป็นองค์แรก เป็นสงฆ์องค์แรกของในโลกนี้ ในโลกคือว่าในปัจจุบันนี้ไง เข้าถึงธรรมกับเห็นธรรม พระพุทธเจ้าถึงเปล่ง

อุทยานเลย เปล่งอุทยานออกมาเลยนะ “อ้อ! เห็นแล้วหนอ” คือว่าซั่มมัจๆ ประกาศแล้วไปได้ผลใจ ได้ผลแล้ว คิดว่าจะไม่มีใครรู้

ผู้ที่สร้างบุญญาธิการมา ถึงว่าก็เป็นไปได้ รู้ธรรมอันนี้ ธรรมอันนี้ถึงว่าประเสริฐมาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถชำระกิเลส กิเลสก็คือความเคยใจ แต่จริงๆ แล้วสามารถชำระความทุกข์ได้จริง ความทุกข์ในหัวใจชำระได้จริงด้วยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น มันถึงว่าธรรมนี้ถึงเข้าได้ยาก การเข้าได้ยาก เพราะการประพฤติปฏิบัติธรรม

งานทางโลกใช้แรงงานขนาดไหนเท่าไรก็แล้วแต่ แรงงานใช้ออกไปมันกลับทำงาน เพราะมันจับต้องได้เป็นวัตถุ ถึงงานการบริหารก็งานใช้สมอง การใช้สมองนั้นมันก็เป็นโลก เพราะการใช้สมองนั้นเป็นทฤษฎี เป็นกฎระเบียบ เป็นการบริหารออกไปอย่างนั้น เพราะฉะนั้นมันเป็นกฎระเบียบอยู่แล้ว เพียงแต่รอจังหวะที่จะบริหารให้มันเป็นไปได้ สิ่งที่ควบคุมให้มันเป็นไปได้มันเป็นระบบระเบียบ มันเป็นระบบมาอยู่แล้ว

แต่การเข้าทางธรรม การประพฤติปฏิบัติธรรมมันไม่ใช่ร่างกาย ไม่ใช่สมองใจ มันใช้ความสงบ ถ้าแรงงานสมองนี่ก็เป็นแรงงานทำให้ใจนี้สงบเข้ามาก่อน มันต้องทำให้สงบเข้ามาก่อน แล้วถึงจินตมยปัญญา มันเป็นจินตนาการก็จริงอยู่ หมายถึงว่า มันไม่เป็นระบบ เพราะเป็นระบบไม่ได้ เพราะเป็นระบบนี้มันเป็นสิ่งที่สำเร็จรูป สิ่งที่เป็นสำเร็จรูปมันเข้าไป เพราะหัวใจมันรู้ทันอยู่แล้วเพราะเราศึกษามา ใครจะศึกษาเล่าเรียนกฎทฤษฎีใดๆ มากี่แล้วแต่ กิเลสมันก็อาศัยสิ่งนั้นว่า มันรู้ไปด้วย สิ่งที่เรารู้ทั้งหมดก็เลศรู้ด้วย ฉะนั้นถึงว่า ปัญญาในระบบสมองถึงชำระกิเลสเราไม่ได้

การทำงานทางโลก ทำเข้าไปเท่าไรก็แล้วแต่ มันก็เป็นว่ากิเลสพาทำด้วย กิเลสอยู่ในการกระทำของเราทั้งหมดเลย นี่คือทำงานทางโลก ทำงานทางธรรมมันเป็นทำงานทางใจ ใจไม่ใช่สมองหรือ สมองมันเครื่องผ่านของใจออกไป เช่น เรากินข้าว เรากินอาหาร อาหารนั้นกับลิ้น ลิ้นรู้รสอาหารนั้นต่างหาก อาหารนั้นไม่ใช่ลิ้น ลิ้นนั้นไม่ใช่อาหาร แต่ที่รู้รสเข้าไป แล้วถ้าลิ้นเปล่าๆ มันรู้รสได้ไหม รสของน้ำลายที่ออกมามันรู้ได้ไหม รสของน้ำลาย? มันต้องอาศัยรสของอาหาร รสของสิ่งที่มันชอบใจเข้าไปกระทบลิ้น รสเกิดขึ้น ความผูกพันเกิดขึ้น

ความคิดก็เหมือนกัน สัญญาเดิมของเรามีอยู่ แล้วเราศึกษาเข้ามา ก็เลศคือความเคยใจมัน คัดแปลงความคิดอันนั้น ความที่เราศึกษาเข้ามา การที่เราศึกษาเรื่องวิชาการต่างๆ เข้ามา มัน กระแทกกับใจ มันมีอารมณ์ทางโลก กระแทกกับใจ มันมีความรู้สึกออกไป ยิ่งคิดเท่าไรมันก็คิดเรื่อง โลกียะ มันเป็นอย่างนั้น เหมือนลิ้นกับอาหารกระทบกัน

นี่ก็เหมือนกัน เราเหมือนกับอารมณ์ความรู้สึก ทฤษฎีการจดจำมา มันกระทบกับใจ นี่มัน ถึงว่าเป็นโลก เป็นโลกอยู่อย่างนั้น เป็นโลกเข้ามา มันก็หักเข้ามา งานของใจมันเป็นความเจริญแล้ว เสื่อม เจริญแล้วเสื่อม ผู้ที่ปฏิบัติมันจะเข้าใจตรงนี้ ผู้ที่เคยเจริญแล้วเสื่อม สิ่งใดๆ ก็แล้วแต่ สัพพะ ฐมมา อนตฺตา สวคมนต์เข้าสวคมนต์เย็นจะมี สัพพะ ฐมมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพ ทั้งหมด ใจกับอาหาร ใจกับรสที่สัมผัสกันมันก็ต้องแปรสภาพ สิ่งทุกอย่างมันแปรสภาพโดย ธรรมชาติของมันอยู่แล้ว มันแปรสภาพ มันเป็นอนิจจังของมัน แต่มันไม่ให้ประโยชน์อะไรกับเรา เลย มันให้แต่ความทุกข์เรามาตลอด

เราก็เห็นอยู่ อาหารเข้าไปกระทบลิ้นแล้วอยู่ในปาก เคี้ยวแล้วต้องกลืนลงไป อารมณ์ที่ เกิดขึ้นมันต้องแปรสภาพไปตลอด ความทุกข์ ความเจริญ ปฏิบัติธรรมจนเจริญขึ้นมา จิตนี้เป็น สมาริก้าวเดินทางปัญญาไปมันก็เสื่อมได้ เพราะมันเป็น สัพพะ ฐมมา อนตฺตา มันเสื่อม เสื่อมแต่ ไม่ให้คุณค่า เสื่อมให้แต่ความทุกข์ เพราะเราเดินตามมันไป มันเป็นอดีต อนาคต มันไม่เป็น ปัจจุบันธรรม ความก้าวเดินไปของปัญญาอันนี้ มันเจริญขึ้นแล้วมันก็ต้องเสื่อมลง มันเสื่อมไป เป็นไตรลักษณ์ในเนื้อหาของมัน

แต่มันไม่เห็นไตรลักษณ์ในปัญญาของเรา ปัญญาของเราไม่สามารถเห็นพระไตรลักษณ์ พระไตรลักษณ์มีเป็นอนัตตา ความแปรสภาพไปอันนั้นมันเป็นไปโดยธรรมชาติ แต่เราไม่เห็น ตามความเป็นจริง เราเห็นตามเขาไป นี่มันเจริญแล้วเสื่อม มันธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว มันเจริญขึ้นมาแล้วต้องเสื่อมไป

การปฏิบัติสมาธิก็แล้วแต่ จิตที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแล้วต้องเสื่อมไปเป็นธรรมดา มันเป็น ธรรมชาติของมัน มันเป็นเรื่องที่เรารักษาไว้ได้ยาก ถึงว่า การประพฤติปฏิบัติเพื่อทำความสงบมัน ต้องอาศัยสติ การชำนาญในการเข้าออก วสคือการเข้าการออก มันถึงจะทรงรักษาไว้ได้ ความ ชำนาญงานอันนั้น ความชำนาญในการรักษา ความให้มันคงที่ แต่มันก็แปรสภาพวันยังค่ำ แต่ก็ยัง ดี เรารู้เหตุไฉนไหม การรักษาเหตุไว้เพื่อให้ผลมันดีไว้ตลอด สำคัญที่รักษาเหตุ การเข้าและการออก

การรักษาใจ เพื่อมันเสื่อมขึ้นมา มันก็มีเหตุเกิดขึ้นมา ให้เจริญขึ้นมาได้

น้ำดื่ม เราดื่มน้ำในกาน้ำ ดื่มแล้วพอมันยกออกมาจากเตา มันก็ต้องอุณหภูมิต้องลดลงมาจนเป็นน้ำเย็นธรรมดา นี่ก็เหมือนกัน ใจก็เหมือนกัน ถ้าใช้ตบะธรรมแผดเผาอยู่ตลอดเวลาให้มันเดือดอยู่ ให้น้ำเดือดอยู่ตลอดเวลา ถึงว่า การปฏิบัติธรรมถึงต้องมีสติสัมปชัญญะพร้อมทุกอิริยาบถรักษาใจของตน การรักษาใจรักษายากที่สุด การจะทำให้เจริญขึ้นมามันก็ยากอยู่แล้ว แล้วมันยังเสื่อมไปต่อหน้าต่อตา ผู้ที่ปฏิบัติจะเห็นการเจริญขึ้นมาแล้วเสื่อมไป เห็นเป็นความทุกข์ นี่ก็เป็นความทุกข์อันหนึ่ง

การประพฤติปฏิบัติเพื่อจะเข้ามาในทางธรรม เขาก็บอก มันก็เป็นคนที่ทางโลกเขาเห็นเป็นคนต่ำต้อยอยู่แล้ว นี่มันก็มีความน้อยอกน้อยใจ มีความมูมาพยายามทำขึ้นมาแล้วมันก็เสื่อมไปต่อหน้า ความเจริญแล้วเสื่อมเป็นไตรลักษณ์โดยธรรมชาติของมัน ความจริงมันก็เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว แต่ถ้าเราวิปัสสนาหรือเราเห็นให้มันมีคุณค่ากับเรา ถ้าเราเห็นไตรลักษณ์ที่ว่าเราพิจารณาเข้าไปพิจารณาเข้าไป มันปล่อย มันปล่อยวาง ปล่อยวาง ความปล่อยวางนั้นมันก็เป็นการยืนยันกับใจให้มีความมูมา ความมีใจที่มีมูมาอันนี้มันจะเห็นคุณค่า ความเห็นคุณค่ามันก็มีแก้ไขจะประพฤติปฏิบัติจะดีขึ้น ไป

เราไม่เคยคิดเลยว่าความมืดอยู่ในรัตติกาลมันมืดสนิทอยู่อย่างนี้ มันมีแสงหึ่งห้อยเข้ามา แสงสว่างในรัตติกาล แสงของหึ่งห้อย แสงของปัญญาเราเข้าไปเปิดความมืดบอดของใจ ใจนี้มีมืดบอดมืดมนอนธการ ไม่เคยมีอะไรเลย พอมันมีแสงหึ่งห้อยเข้ามา มันมีแสงสว่างแวบเข้ามาหน่อยหนึ่ง นั่นนะ ปัญญาเราได้ก้าวเดินไป มันเป็นปัญญาอย่างนั้น

มันถึงว่าปัญญาอย่างนั้น แสงหึ่งห้อยมันจะไปเป็นตะเกียง หรือจะไปเป็นดวงเจ้าพายุ หรือจะเป็นดวงอาทิตย์ให้โลกนี้สว่างได้อย่างไร กิเลสมันครอบใจไว้ทั้งหมด แสงหึ่งห้อยนั้นเพียงแต่ยืนยันให้เราพอใจ เราพอใจเราก็พยายามทำบ่อยๆ เข้าไป

ฝึกจนกว่าแสงหึ่งห้อยจะกลายเป็นแสงฟ้าแลบ มันสว่างวาบขึ้นไป ความสว่างวาบขึ้นไปจนปัญญามันเกิดขึ้น ปัญญาเกิดขึ้นโดยการภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น ดวงอาทิตย์ขึ้นมามันสว่างหมดเลย สว่างไปหมด เราจะเห็นไปหมดในความมืดอันนั้น สิ่งใดที่เป็นเหตุเป็นโทษเป็นภัย พวกมืดขวานวางไว้ เราจะไม่น่าไปเหยียบไปย่ำ สิ่งที่เป็นเชื้อโรคเราจะหลบหลีกได้

นี่ก็เหมือนกัน ปัญญาถ้ามันแจ่มแจ่มแทงตลอดขึ้นมาสว่างหมดไปเลย อันนั้นมันแจ่มอยู่ กลางวันมันจะไปมืดได้อย่างไร สิ่งที่มีมันมืด มันปิดหูปิดตาอยู่ มันมืดอยู่ มันก็เปิดได้ มันก็ทำให้ สว่างได้ด้วยใจของเรา แต่มันสว่างได้เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ นำไปก่อน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาของเรา เป็นครูของเรา ทุกข์ยากมาขนาด ไหน ทุกข์ยากมาเพื่อจะพ้นจากทุกข์ เราก็เป็นลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อจะ พ้นจากทุกข์เหมือนกัน ทีนี้การประพฤติปฏิบัติมันถึงว่าทุกข์ เพราะว่าใจของเรามันเคยชินอยู่กับ กิเลส มันถึงได้เจริญแล้วเสื่อมไป เจริญแล้วเสื่อมไป

ในสมัยพุทธกาลนะ พระเจริญแล้วเสื่อม ปฏิบัติธรรมเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม จน สุดท้ายทนมไม้ไหว พอเจริญแล้วเสื่อมเอามีดโกน บริหาร ๘ มีมีดโกน เอามีดโกนเชือดคอตนเอง เลย นี่ตายไปเพราะอะไร เพราะมันทนความทุกข์อันนี้ไม่ได้ มันทนความทุกข์สิ่งที่มีคุณค่าของเรา แล้วหลุดมือจากเราไปถึง ๗ หน ๗ ครั้ง ในพระไตรปิฎกบอกว่าท่านก็สำเร็จไปเพราะว่าความ เต็ดขาดอันนั้น ความเด็ดขาดที่ว่าทนมไม้ได้แล้วเอามีดเชือดคนนั้นนะ ขณะที่มันเกิดวิปัสสนาญาณ ขึ้นมาเดี่ยวนั้น ดวงอาทิตย์ขึ้นเดี่ยวนั้นแล้วขึ้นเลย เห็นหมดเลย แต่เห็นพร้อมดับชีวิตไปด้วย นั่น ทุกข์ยากขนาดนั้นนะ การประพฤติปฏิบัติธรรมมันถึงก้าวเดินด้วยใจ ก้าวเดินไปออกไปด้วยใจ

เรามีความสูญเสียวะไร? เราไม่มีความสูญเสีย เราจะมีแต่ความได้มา ยิ่งประพฤติปฏิบัติเข้าไป มันจะเห็นในชีวิตของเรา ในชีวิตของคนอื่น ในการที่ว่าวันคืนล่วงไปล่วงไป เราเกิดมาชาติ หนึ่งเราก็อายุเกิดมาชาติหนึ่ง ชีวิตนี้เราก็ดำเนินไป แต่ความเกิดความตายของสัตว์สรรพสิ่งต่างๆ ทั่วสรรพางค์กายของเราเห็นหมดไหม การเกิดตายในภพชาติต่างๆ ของสัตว์ของอะไรนี้ เพราะ สัตว์อายุสั้นกว่าเรา คุณการเกิดการตาย การดำรงชีวิตของเขาคุณสิ เขาได้อะไรเป็นสาระกับชีวิตของ เขา

นี่ก็เหมือนกัน พิจารณาข้างนอกเข้ามา ชีวิตของเราเกิดมา ๒๔ ชั่วโมงก็เป็นแบบนี้ ความ เจริญสุดๆ เราก็อายุอยู่ ถึงเราจะไม่เห็นด้วยอย่างไร เราก็มีย่าวยาวสารมาให้เรา ความเจริญไปอย่างนั้น แต่มันเอาอะไรมาให้บ้าง? เอาแต่ความทุกข์มาให้ตลอด เอาความทุกข์เพราะลิ้นกับอาหารใจ ใจกับ รูปกระทบกันไปแล้วมันเป็นครั้งโบราณกาล ความเจริญไปอย่างหนึ่ง ครั้งปัจจุบันนี้เป็นอีกอย่าง แต่หัวใจมันเกาะเกี่ยวไปได้หมด มันกว่านั้นสิ่งนั้นเข้ามาเป็นความทุกข์ของเรา

การประพฤติปฏิบัติที่ว่ามันจะไม่ได้อะไรเลย มันกลับได้สาระแก่นสารที่ว่า การหมุนไปจากเอกัคคตารมณ์ จิตที่เป็นหนึ่งมันหมุนไป จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยว การเกิดและการตายมาลับๆ เปลี่ยนๆ เวียนวนกันมาตลอดนี้มันทุกซ์ขนาดไหน ถ้าเรายู่กับที่ เวลาจิตเราเจริญขึ้นมาแล้วเสื่อมไปนี่มันน้อยเนื้อต่ำใจ มันไม่อยากจะก้าวเดินต่อไป มันทอดอาลัย การทอดอาลัยอันนั้นมันทำให้ทุกซ์ มันเศร้ามันหมอง

การเศร้าหมอง เพราะมันอยู่ในขอบเขตของการทำสมาธิด้วย มันต้องเอาปัญญามาเทียบเคียงใจ เทียบเคียงให้เห็นคุณ เห็นโทษ เห็นกาล เพราะว่ามันก้าวอยู่กับที่ มันเฉามันเอง เราต้องเปลี่ยนอารมณ์ เปลี่ยนกิริยา เปลี่ยนความคิดออกไปให้มันเป็นอารมณ์ใหม่ พออารมณ์ใหม่มันก็เป็นแบบว่ามันเป็นปัจจุบัน อารมณ์ใหม่มันทำให้คิดหมุนเวียนออกไป มันต้องก้าวเดินจากใจปัจจุบันนี้ให้มันหมุนออกไป หมุนออกไป ความหมุนออกไปวนออกไป

การจะช่วยเหลือคนจมน้ำ ไม่ใช่กระโดดลงไปกอดกับคนจมน้ำแล้วให้ดึงกันไป เวลาใจมันเศร้าหมองก็สุขกินแต่ความเศร้าหมองนั้น เวลามันเสื่อมก็อยู่กับความเสื่อมนั้น ความที่มันเสื่อมจากสิ่งที่มีมันเคยเป็นไป แล้วถอยหลังมา แล้วก็สุขอยู่ตรงนั้น เกาะกันจมน้ำไปไง เราเคยมีความสูญเสียอะไร ดูอย่างในสมัยพุทธกาล นางปฎาจารา นั้นนะมีครอบครัวไป จะหนีกลับมาทางบ้าน ๒ หน ๓ หน สุดท้ายก็กลับมา คินนั้นเสียสามีไป โคนงูกัด ข้ามแม่น้ำเสียลูกไปอีก ๒ คน เสียลูกไป ๒ คน กลับมาจะมาหาพ่อแม่ พ่อแม่ก็โดนฟ้าผ่าตายไปคินนั้น จนเสียชีวิตไป

จากการดำรงชีวิตที่ว่าความเห็นผิด เพราะกรรมมันให้ผลไปก่อน จนเสียชีวิตไป เขาสูญเสียขนาดไหน จนสุดท้ายไปเจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

“ปฎาจารา เธอไม่อายเขาหรือ”

เดือนสติขึ้นมา ถึงได้อายขึ้นมา เพราะเสียชีวิตไปแล้ว อายขึ้นมาถึงได้มาประพฤติปฏิบัติธรรม ถึงได้ขอบวชเป็นนางภิกษุณี เป็นนางภิกษุณีแล้วประพฤติปฏิบัติ นี่พิจารณาเทียบใจพิจารณาเทียบ เห็นความแปรสภาพ มันใหม่ไปไง มันใหม่ไป นี่ผู้มีปัญญา พอมันพิจารณาไปพิจารณาไป เพราะเป็นผู้รักษาเทียบอยู่ไปรักษาอยู่ในวิหาร เทียนนี้มันใหม่มันเผาตัวมันเอง

“ชีวิตนี้ก็ต้องเผาตัวเอง การได้อายุขัยมาก็ทำเผาบุญกุศลที่เราเกิดเป็นมนุษย์ไป ภพของมนุษย์ต้องดับไปเป็นธรรมดา เหมือนกับเทียนอันนั้น”

นั่นนะ นางปฎาจาราเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเลย ความสูญเสียของเขา สูญเสียขนาดนั้นนะ ความสูญเสียของเขา แต่ความได้มา เวลาเขาได้มาละ

ในสมัยพุทธกาลไม่ใช่ใครมาก็จะชูปมือเปิบ การชูปมือเปิบมันก็มีใจ การชูปมือเปิบ บุญบารมีของคนไม่เหมือนกัน

พาหิยะฟังเทศน์พระพุทธเจ้าครั้งเดียว ขณะพระพุทธเจ้าบิณฑบาตอยู่ ขอฟังเทศน์ พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอกว่า “ยังไม่ถึงเวลา ยังเป็นเวลาบิณฑบาตอยู่”

พาหิยะบอกว่า “คนเราชีวิตมันไม่แน่นอน ขอพระพุทธเจ้าพูดเถิด”

พระพุทธเจ้าพูดบาทเดียว ก็คือว่าพูดไปครั้งเดียวเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเลย แต่สุดท้ายไปหา บาดรไม่ได้ โคนควายขวิดจนเสียชีวิตไป นี่พาหิยะ

ทำไมมันง่ายคายอย่างนั้น เพราะตัวเองหลงมานะ หลงอยู่ เป็นพ่อค้าต่างเข้ามา แล้วเรือแตกเข้ามา เห็นคนเขานับถือขึ้นมาจากทะเล เขาว่าเป็นเทพเจ้า นึกว่าเป็นพระอรหันต์ไง จนเพื่อนนะ ในพระไตรปิฎกเขียนไว้ว่า มีอยู่ชาติหนึ่งเขา ๕ คนไปด้วยกัน ขึ้นไปบนยอดเขาหน้าผาดัดแล้ว ถีบบันไดทิ้งลงมา ปฏิญาณกันว่า ๕ คนนี้ถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็ให้มันตายไป เขาทุ่มขนาดนั้นแล้ว สำเร็จไปได้ ๒ องค์ สำเร็จแล้วไป แต่อีก ๓ องค์ตายอยู่บนนั้น นี่ทุ่มทั้งชีวิตไป แล้วเกิดตายเกิดตาย ไปจนมาเกิดเป็นพาหิยะนี่ แล้วพอมาทกลงตัวเองอยู่ ผู้ที่เป็นพรหมอยู่หรือเพื่อนที่เคยมา ๕ องค์นั้น มาเตือน ถึงได้บอก

“บัดนี้องค์สมเด็จพระพุทธเจ้าเกิดแล้วในโลก เธอไม่ใช่พระอรหันต์หรอก ให้ไปหา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ถึงได้มาขอฟังธรรมอันนี้ นั่นนะ กว่ามันจะง่ายอย่างนั้น เพราะมันต้องมีภูมิหลังมา เราก็มักมีภูมิหลังมา ถ้าไม่มีภูมิหลังมานะ เราไม่ได้มาประพฤติปฏิบัติอย่างนี้หรอก

ศาสนาเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแล้ว บุญเพณีสานุสติญาณ การเกิดการตายมันซบๆ มาไม่มีที่สิ้นสุด บุญญาธิการของคนมันถึงไม่เหมือนกัน การประพฤติปฏิบัติมันก็เข้าทาง ถึงว่า มันจะเข้าทางไหนมันต้องเป็นปัจจุบันธรรมของบุคคลคนนั้น มันไม่เป็นการแบบทางโลกเป็นทฤษฎี เป็นสูตรสำเร็จอันนั้นเป็นไปได้

เราถึงว่าต้องทิ้งตรงนี้ให้ได้ไง ทิ้งสิ่งที่ว่าความคิดของเราที่ทิ้งออกไป แล้วให้ความคิดที่มันเกิดขึ้นเป็นปัจจุบันไป แล้วเฝ้ามองอันนี้ไป เฝ้ามองด้วยสติ ด้วยความเห็น ปัญญาญาณ ปัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีสติสัมปชัญญะพร้อมใจ ถ้าปัญญามันหมุนไปไม่มีสติสัมปชัญญะ มันเป็นโลกียะ มันเป็นปัญญาอยู่เหมือนกัน แต่เป็นปัญญาด้วยระบบคิด ระบบคิดของสมองเคยจำมา อันนั้นมันหมุนไป

ปัญญาอันนี้มันเข้ามาวางอยู่มันเป็นแสงหึ่งห้อย “ปัญญาของแสงหึ่งห้อย” แสงหึ่งห้อยไม่ทำความสว่างขึ้นมาในรัตติกาลได้ แต่มันยืนยันกันได้ว่ามันเป็นความสว่างแก่จุดๆ หนึ่งให้เห็นว่าความสว่างกับความมืดในรัตติกาลนั้นมองเห็นได้ ปัญญาอย่างนี้มี แล้วปัญญาเราคิดอยู่มันก็ปัญญาแสงหึ่งห้อยใช่ไหม มันถึงให้เรามั่นใจในหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราใช้ปัญญาอย่างนั้นหมุนไปมันก็เห็นแสงสว่างขึ้นมาจริง เราก็คืออกตโงกกับปัญญาแสงหึ่งห้อยอันนี้ไม่ได้

จินตมยปัญญาหมุนไป หมุนไปไง มันต้องทำให้ปัญญานี้สว่างโพล่งแจ้งแทงตลอด เข้าไปในสมุจเฉทปหานกิเลสออกไป นั่นนะ การเดินปัญญา มันถึงว่า อย่าห่วงอย่าอาลัยอาวรณ์ความคิดที่ตัวเราเคยคิดมาแล้วไง อย่าเสียดาย อย่าเสียดายจินตนาการหรือปัญญาที่เคยประสบมา อันนั้นถ้ามาคิดตอนปัจจุบันที่ประพฤติปฏิบัตินี้ อันนั้นเป็นการเหนียวรั้งนะ มันไม่หมุนไปตามสัจจะ

เหมือนช่วยคนจมน้ำ มันต้องผลักปัญญาของเราให้หมุนออกไป หมุนออกไป อย่าห่วงว่าปัญญามันจะส่งออกไป บางทีหมุนออกไปก่อนแล้วมันค่อยวกกลับมา ถ้าเราไปกอดกันจมน้ำอยู่อย่างนั้นมันไม่ก้าวเดิน มันหยุดอยู่ตรงที่ตรงนั้น แล้วมันจะทำให้เราเฉา หงอย แล้วมันจะทำให้เรามีความทุกข์ขึ้นมา แล้วจะกลับมาติการประพฤติปฏิบัติว่า เราประพฤติปฏิบัติเพื่อจะเอาความสุขนั้นทำไมมันได้แต่ความทุกข์ มันได้แต่ไฟสุ่มขอนในใจมันเร้าร้อนอย่างนี้ละ

เราก็อมาโทษ โทษอะไร? ก็กิเลสมันไม่รู้ เราก็อไม่รู้ เพราะเราไม่รู้เราก็อปฏิบัติไปตามเรา ถึงว่าปัญญาอันเดิม ปัญญาจริง ปัญญาแสงหึ่งห้อย ทำไปเรื่อยๆ ผลักออกไปบ้าง ดึงเข้ามาบ้าง ผลักออกไปไป “ผลักออกไป” หมายถึงว่าคิดวนออกไปไม่กอดกับจิตเดิมแท้ที่อยู่ กอดกับความคิดเดิม กอดกับที่จุดประกายขึ้นมาจากระบบความคิดที่เรามีอยู่แล้ว ถ้ากอดกันเยอะมันก็กอดกันอยู่นั่น มันต้องขยับออก บางทีขยับออก

แต่ที่แรกถ้าเป็นโลกียะ มันห่างจากจิตเกินไป มันก็ตัดกิเลสไม่ได้ แต่ถ้ามันเข้าพัวพันกัน เกินไปมันก็ไม่เห็นระยะความสมุจเฉตฯ สมุจเฉตฯ คือการตัด นี่มันต้องวนออกไป อย่ากอดอยู่กับ ที่ ต้องหมั่นใคร่ครวญไตร่ตรองตลอดเวลา ไตร่ตรองให้ปัญญาอันนี้เกิดขึ้นมา ปัญญาอันนี้เกิดขึ้นมาก็หมุนไปๆ ไซ้ไปบ่อยๆ ปัญญามันเป็นการชำระกิเลส ไม่ต้องเป็นห่วงว่าปัญญามันจะ สูญเสีย มันจะสูญหายไปไหน ให้มันหมดไป สิ่งที่เป็นสัญญาให้ไม่ต้องไปจำไว้ ไม่ต้องไปห่วง อาลัยอาวรณ์กับมัน เราต้องเอาปัจจุบัน อะไรขึ้นมาในปัจจุบันนั้น

ความคำริชอบ ความเห็นชอบ การงานชอบ นี่มันต้องเป็นปัญญาในมรรคอริยสังขัง ปัญญา ในมรรคอริยสังขังอันนี้มันก็หมุนมา หมุนมา เห็นใหม่ๆ นี่เห็นที่ใจ การประพฤติปฏิบัติธรรมก้าว เดินไปด้วยใจ สมองนี้เป็นแค่เริ่มต้นมาเท่านั้น พอหมุนไปๆ มันจะหมุนไปเอง ปัญญาจะหมุน ออกไป หมุนออกไป หมุนออกไป หมุนออกไป

ถ้ามันไม่หมุนต้องกลับมาที่สมาธิ อย่าลืมสมถกรรมฐานเด็ดขาด อย่าห่วงแต่ปัญญา จนเกินไป ห่วงแต่ปัญญาก้าวเดินกันไปจนล้า จนเป็นไปไม่ได้ จนมันล้า ละล้าละล้งแล้วก็เกาะกัน อยู่อย่างนั้น มันต้องสลัดออก เพราะเราเคยทำไซ้ใหม่ เราเคยทำ เราวิปัสสนาอยู่ตลอดเวลา แล้วมัน เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่มีมันเป็นไปไม่ได้...ทิ้งเลย หันกลับมาทำความสงบให้ได้ กำหนดพุทโธ กำหนด อะไร ถ้ามันไม่อยู่ต้องกำหนดพุทโธๆ เหมือนผู้หัดปฏิบัติใหม่เลย

จิตถ้ามันเคยกับการหมุนของปัญญาตลอด มันจะกลับมานี่มันจะไม่ยอม มันจะเสียคายนใจ ทุกครั้งไป กิเลสมันอยู่ในการประพฤติปฏิบัติด้วย มันจะเสียคายนใจว่าเราเคยทำมา เราเคยวิปัสสนา ไปแล้ว เราก้าวเดินมาแล้วมันจวนเจียนเต็มที จะพินให้ขาด จะพินให้ขาด แล้วมันไม่เป็นไป เพราะว่ามันไม่มีพลังงาน บางทีเราต้องสลัดเลย บางครั้งหยุดหมด กลับมาทำสมถกรรมฐานก็ได้

ถึงว่าความคำริชอบมันต้องมีสัมมาสมาธิอยู่ท้าย สัมมาสมาธิอยู่ท้ายพลังงานนี้มันถึงจะคม กล้าใจ มันต้องเปลี่ยนพลิกแพลงอยู่ตลอด ปัญญาเราต้องเปลี่ยนพลิกแพลงไปพลิกแพลงมา พลิก แพลงมาเพื่อเกิดพลังงานในตัวของเราเอง

ในการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เอาใจปฏิบัติอยู่นี้ เอาใจนี้ก้าวเดินอยู่นี่มันต้องพลิกไปพลิก มาพลิก พลิก พลิก จากแสงหึ่งห้อย แสงหึ่งห้อยมันเกิดเป็นการยืนยัน มันจะเกิดเป็นฟ้าแลบ สว่าง ขึ้นไป สว่างขึ้นไป สว่างขึ้นไป มันเป็นไปโดยธรรมชาติอยู่แล้ว โลกเรานี้เพียงหมุนไป มันก็ถึงว่ามีดสว่าง มีดสว่าง สัจจะความจริงของใจมันก็มีอยู่ มันเกิดดับ เกิดดับอยู่แล้ว แต่มันเกิดดับไป

พร้อมกับกิเลส วิปัสสนาอยู่นี้ ความเคยใจมันก็หมุนไป คาดหมาย คาดหวัง อย่าเอากาลเวลาเข้ามา
ยุ่งกับมันเลยนะ

กาลเวลาต้องวางไว้เลย ทำไปสักแต่ว่าทำ แต่เหตุผลของเราต้องเต็มที “เหตุผล” เหตุผลแต่
เป้าหมายปล่อยทิ้ง นี่มันเข้ามายืนยันกับการที่เราวิปัสสนากันมาอยู่ที่นี่ว่ามันทำไมเจริญแล้วเสื่อม
เจริญแล้วเสื่อม มันถึงจะซึ่งคำว่า “สพฺเพ ธมฺมา อนฺตตา” จะซึ่งใจมาจากผู้ทำจิตเป็นสมาธิมาแล้ว
เสื่อมไป วิปัสสนาขึ้นไปแล้วเสื่อมไป เสื่อมไป พอเสื่อมไป เสื่อมไป เจริญขึ้นเสื่อมลง เจริญขึ้น
เสื่อมลง มันเป็นเรื่องหาสาระตามความจริงของมัน

แต่ปัญญาไม่เคยเห็น ปัญญาไม่เคยจับกาย เวทนา จิต ธรรมได้ แล้วเห็นขณะนั้น เห็น
ขณะนั้นก็เห็นขณะว่าแสงหิ้งห้อยที่ยืนยันกันเท่านั้น ที่ยืนยันในแนวทางปฏิบัติ เราว่าเราปฏิบัติมา
เราปฏิบัติถูกต้อง ที่นี้ความก้าวเดินออกไป ถึงว่าต้องย้อนกลับมาว่า “ทำไมมันถึงเป็นแบบนี้” ถ้า
อย่างนั้นมันก็ใส่ไปเอาห้วงขณฺหาไว้ เอาห้วงขณฺหาแล้วก็จะค้นขณฺหาทั้งถูกผ่านขณฺหาไปได้อย่างไร
ถ้าถอยออกมาเห็นทางขึ้น เดินผ่านขึ้นขณฺหาไป

กาย เวทนา จิต ธรรมก็เหมือนกัน แล้ววิปัสสนาไปมันไปไม่ได้ มันไปไม่รอด หมุน
กลับมาพักสมาธิบ้าง หาวิธีการที่จะออก มันต้องเป็นจิตดวงนั้น มันต้องเป็นปัจจุบัน มันต้องถึง
บางอ้อของความอ้อ เห็นไหม พอแสงสว่างเกิดขึ้น ญาณ อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ ญาณปัญญา
เกิดขึ้น ความสว่างกระจ่างแจ้งที่ว่าเวลาโลกมันหมุนมา พระอาทิตย์เห็น พระอาทิตย์หมุนเข้าหา
พระอาทิตย์มันสว่างขึ้นมา นี่ปัญญาอันนั้น ปัญญาสว่างขึ้นมา

โลกนี้หมุนไป โลกคือหมู่สัตว์ โลกคือเรา เรามันหมุนอยู่ในซีกของความมืด มันไม่หมุน
ไปในซีกของความสว่างสักที ความหมุนไป จิตมันพลิกได้ จิตมันเป็นไปได้ จิตที่กิเลสมัน
ครอบคลุม รัตติกาลนี้ความมืดมนนอนธการคอยครอบคลุมใจอยู่นั่นนะ นี่มันต้องเรา ต้องเราแก้ไข
ต้องเราเท่านั้น ต้องเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ ครูบาอาจารย์รู้ว่ามันควรจะเป็นอย่างไร แต่ยั้งชี้ทาง
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “การฝึกคน การสอนคน พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น”
ผู้เดินบางคนก็เดินไม่ถึงสิ่งที่ชี้นั้นก็ไปไม่ถึงจุดหมาย ผู้เดินไปตามชี้มัน เดินหลงทางก็ไม่ถึง
จุดหมาย ผู้ที่เดินตามผู้ชี้ไปไม่เชื่อตามทางชี้ไป คนนั้นยิ่งหมดคุณค่าเลย

ความก้าวเดินไปของจิตเรา เราต้องก้าวเดินเองแล้วมันจะถึงบางอ้อเอง ความสว่างมันจะสว่างเอง พอสว่างเอง นี้ขาด ความตัดขาดจากกิเลสอันนั้น ความตัดขาด ขาดด้วยความผูกมัดของกิเลสที่มันผูกใจไว้กับกายนี้ไง ขาดออกไป สมุจเฉทๆ ออกไป มันก็ถึงบางอ้อ ต้องถึงบางอ้อด้วยตัวเอง บางอ้อคือความสว่างของปัญญา มันหมุนเข้ามา ความสว่างของปัญญาญาณ อาโลโก อุทปาติ ปัญญาเท่านั้นชำระกิเลสได้

ปัญญาที่เกิดขึ้นจากแสงหิ่งห้อย แสงหิ่งห้อยขึ้นมาให้มันเกิดขึ้นไป แสงหิ่งห้อยมันก็เป็นเครื่องยืนยัน แสงหิ่งห้อย นี้มันต้องก้าวให้เจริญขึ้นไป นี่มันเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม ความเจริญขึ้นมาแล้วเสื่อมไปมันทำให้ไม่มีคุณค่า ไม่มีแก่ใจใจ ความมีแก่ใจ การประพฤตินั้นต้ององอาจต้องกล้าหาญ

แต่ขณะที่เขา อันนั้นคือกิเลส อันนั้นคือกิเลสของเรานะ กิเลสของเรามันเข้ามาในการต้องการว่ากิเลสมันเป็นเจ้าวัฏจักร มันครอบคลุมใจอยู่ มันอยู่ในเหนือหัวใจของเรา มันทำให้เราทุกข์ เวลาเราคิดกันว่าเราเจ็บปวดแสบร้อน ทุกคนไม่อยากจะเกิดอีกเลย ทุกคนอยากจะมีความสุข แต่ทำไมมันไม่กล้า การดี้อื่น การพลิกตัวออกจากสิ่งควบคุมอันนี้ สิ่งที่มีมันควบคุมเราอยู่ เรากลับเชื่อมั่น จะทำอะไรต้องขออนุญาตมันก่อนไง สิ่งทีควบคุมอยู่

แต่เวลาเราคิดกันนะว่าเราอยากจะออกพ้นจากอำนาจของมัน ทั้งๆ ที่ว่าเรากำลังจะประพฤติปฏิบัติอยู่เพื่อจะหาอาวุธมาทำร้ายมัน เพื่อขอให้มันเกิดปัญญาญาณเป็นตาข่ายเพื่อจะชำระ เพื่อจะไตร่ตรอง เพื่อจะกรองสิ่งนั้นให้มันจางไปจากใจของเราไง แต่จะทำอะไรจะต้องขออนุญาตมัน ขออนุญาตเพราะอะไร ขออนุญาตเพราะมันชี้แจง มันอาศัยอาวุธ นี่มันขออนุญาตประพฤติปฏิบัติอยู่มันก็สั่งเลสงสัย นี่บอกไม่ได้ขออนุญาตเพียงแต่ต่อตรง เห็นไหม แค่ต่อตรงกับเจ้าวัฏจักร

แต่เวลาพูด พูดนะ เวลาคิดออกมาภายนอก ทุกข์ร้อนเจ็บแสบกับสิ่งที่ควบคุมใจอยู่นี้ อยากจะพ้นไปจากมัน แต่ขณะที่ทำอยู่มันก็อยู่ในการประพฤติปฏิบัติของเรา มันก็หลอกเรามาตลอด เราก็ยังไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมของมัน เห็นไหม แล้วเวลาที่ปัญญามันเกิด ปัญญา มันเทียบเคียงขึ้นมาเห็นคุณค่า เห็นคุณค่าของธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราก็เกิดมาในกระแสของธรรมนั้น เราเกิดมาแล้วเราตั้งใจมาประพฤติปฏิบัติ บวชเป็นพระ บวชเป็นเณรกันมา เพื่อจะหาทางออกจากนั้นให้ได้

เราประพฤติปฏิบัติเราก็ม่าจศีลเพื่อจะหาทางออก หาทางออกนะ เอาใจนี้เข้ามาใจ เอาร่างกายกับหัวใจนี้เข้ามาแล้ว ถึงว่าอันนี้เป็นเครื่องยืนยันความเป็นไป ยืนยันตามหลักความเป็นจริง มันถึงว่ามายืนยันว่าให้กิเลสที่เจ้าวัฏจักรเปิดโอกาสให้เราทำไง

ความเจริญแล้วเสื่อมนี้มันอย่างไรๆ มันก็มีอยู่แล้ว ความเป็นจริงของเรา ถึงเจริญถึงจะเสื่อมขนาดไหนมันก็ต้องเป็นธรรมชาติของมันอย่างนั้นอยู่แล้ว แล้วเจ้าวัฏจักรยังเข้ามาคุมอีก ให้มันเบื้อหน่ายเข้าไปอีก มันก็ยังก้าวเดินไปด้วยความทุกข์ของเรา ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อจะเอาความสุข แต่ทำไมมันเป็นความทุกข์ละ ทุกข์นักทุกข์หนา ทุกข์อยู่ในหัวใจของเรา

เทียบไปเทียบมาๆ พอเทียบไปเทียบมา นี่ยืนยัน เห็น พอเห็น เห็นอะไร? เห็นว่าเรากับกิเลสนี้เป็นคนละอันกัน เรากับกิเลสนะ เวลาเราแพ้มันเราก็เสียอกเสียใจ เวลาเราชนะมันมันหายหน้าไปไหน ถึงว่า การกระทำของเรา การกระทำของสัตว์โลกต่างๆ กรรมมัน...

(เทพขัดข้อง)

...เคยมารับผล เจ้าวัฏจักรมันอาศัยอยู่ มันน่าขยะแขยงมาก...

(เทพขัดข้อง)

...มันเกิดดีขึ้น มันก็อาศัยดีไปด้วย ถ้ามันทำให้เราตกต่ำไป เราทุกข์ร้อนนะ มันอาศัยไปเฉยๆ อยู่ข้างบนหรืออยู่ข้างล่างมันก็มีความทุกข์เหมือนกัน มีความทุกข์ที่ทุกข์มากกว่านี้ ทุกข์มากกว่าการประพฤติปฏิบัตินี้ ตกนรกหมกไหม้ เวลาเราปฏิบัติ ใจมันนี่น่ากลัวตรงนี้ น่ากลัวตรงสุดความอดทนของมัน มันถึงว่ามันไม่มีใครทุกข์เท่าเรา เวลาจิตเสื่อมขึ้นมา ทำไมพระที่ว่าทำไมถึงเชื่อดคอได้ เจริญแล้วเสื่อมถึง ๗ หน ทำไมถึงเชื่อดคอ ทุกข์ในโลกนี้ไม่มีใครทุกข์เท่าเรา แล้วพอคนจนตรอก พอจนตรอกมันก็ต้องเข้าตรงนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราทุกข์ เวลาเราเข้าไปถึงทางจนตรอก เราถึงว่าไม่มีใครทุกข์เท่าเรา อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา คลุมไว้ตลอด ทั้งๆ ที่ว่าถ้าเราพลิกใจหน่อยเดียว จนทุกข์จนมุมตลอด พระโศณะ เดินจงกรมอยู่จนเท้าแตกหมด เลือดเต็มไปหมดเลย ทุกข์หรือไม่ทุกข์ พระพุทธเจ้าบอกว่า “พระโศณะอุกฤษฏ์เกินไป ถอยมาให้เป็นมัชฌิมา ให้ถอยออกมามัชฌิมาหน่อย ให้ใส่รองเท้าเดินจงกรมได้” พระโศณะไม่ยอม พระโศณะบอก

“ถ้าจะให้พระโศณะใส่รองเท้า ทุกคนต้องใส่ได้หมดในสงฆ์ พระทุกองค์ใส่ได้หมด”

พระพุทธเจ้าเลยอนุญาตพระทั้งหมด นี่พระได้ประโยชน์จากพระโศณะไปด้วย แล้วพระโศณะมาทำทางสายกลาง พระโศณะก็ผ่านพ้นไปได้

เวลาเราทำ จนตรอกจนมุม พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้แนะอยู่ พระพุทธเจ้าจะสงสารสาวกขนาดไหนพยายามจะหาทางออกให้ได้ แต่เราไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคอยชี้แนะ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติไป ธรรมมันเกิดนะ เวลาธรรมเกิดจากภายในนี้ธรรมมาสอน เราก็ฟังไว้เป็นคติ

เวลาประพฤติปฏิบัติไปจิตมันจะสงบ แล้วสิ่งที่สงสัยอยู่ในหัวใจมันจะมีบาลีขึ้นมาก็ได้ หรือจะเป็นภาษาไทยขึ้นมา นี่ธรรมเกิด ธรรมเกิด เกิดขึ้นมา ธรรมก็มาสอนได้ ครูบาอาจารย์หลายองค์มากเลยที่ประพฤติปฏิบัติไปถึงจุดสำคัญอย่างนี้ ความลังเลสงสัยอยู่นี้ จะมีครูบาอาจารย์รุ่นก่อนๆ หรือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาชี้ทางให้...มี อยู่ที่บารมี อยู่ที่กุศลของบุคคล มีมากในพระไตรปิฎกมีหลายองค์เลยที่มีเรื่องว่าเวลาจนตรอกจนมุมแล้วมีคนชี้ทางออกให้

แต่ในเมื่อเราก็เป็นลูกศิษย์ตถาคตเหมือนกัน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งนั้น เป็นบริษัท ๔ ในศาสนา ทำไมเราทำไปแล้วถึงจนตรอกจนมุมจะไปหาทางออกไม่ได้

ต้องมีทางออก จนตรอกจนมุมนั้นคือกิเลสมันเข้ามา มอกิเลสเข้ามา คนเราจะเกิดปัญญามาก การหวังพึ่งคนอื่น การหวังพึ่งคนอื่นมันก็หวังอยู่อย่างนั้น แต่ถ้าเราจนตรอกจนมุมนี้เหมือนคนใกล้จะถึงวาระสุดท้าย เข้าไปถึงจนตรอกจนมุม มันต้องหาทางเอาตัวรอดจนได้

นี่ก็เหมือนกัน เราถ้ามันจะเตือนให้กิเลสจนตรอกจนมุมนะ เราพยายามเตือนเข้ามา ต้อนเข้าไป ต้อนเข้าไป อย่าล้า อย่าอ่อนแอ อย่าท้อถอย มุมานะ อาจหาญรื่นเริงแล้วเข้าไปต่อสู้กับกองทัพกิเลส กับกองทัพธรรม

“กองทัพกิเลส” มันเหนืออยู่แล้ว มันไม่ต้องการมันอยู่ไหน มันอยู่พร้อมกับการเกิดของเรา

“กองทัพธรรม” เราจัดกองทัพได้กองทัพเล็กๆ น้อยๆ แล้วก็ล้มสลายไป ล่มสลายไป มันถึงว่า กองทัพธรรมไม่สามารถต่อสู้กับกิเลสได้ เราก็เป็นผู้แพ้มาตลอด ผู้แพ้มากก็ทำให้ทุกข์ยากอยู่ นี่ ถึงต้องเตือนให้จนตรอกจนมุม คำว่า “จนตรอกจนมุม” ต้องพลิกด้วย ถ้าจนตรอกจนมุมแล้วเรา

น้อยเนื้อต่ำใจ โอกาสเราไม่มี จนตรอกจนมุมแล้วพิจารณา ดูต้องมีทางรอด ปัญญาเกิดขึ้นตรงนั้น ปัญญาเกิดขึ้นตรงวิกฤตินั้นไป

ตรงไหนอันตรายที่สุดตรงนั้นปลอดภัยที่สุด

เราตรงไหนอันตรายเราไม่กล้าเข้า จะหาแต่ที่สงบ ที่ว่ามันปลอดภัย ตรงนั้นใครๆ เขาก็รู้ เขาก็ไปคัดกรองจับอยู่ตรงนั้นนะ ความอันตรายที่สุด ขณะที่เวทนาเกิดกล้าที่สุด ขณะที่ความเสียว ยอกเกิดขึ้นที่ใจ ขณะที่ว่าใจมันสงบ ใจนี้มันเป็นไป ดูอย่างจิตมันจะลงเป็นสมาธิ ตกวบ ววบลง มานั่น กลัว อันตรายไป ทำให้ถอนมาหมด จิตนี้ถอนขึ้นมา ถ้าจิตมันลงววบไป นั่นนะ อันตรายไหม แล้วมันจะเกิดความสงบขึ้นมา สว่างไสวไปหมดนะ จิตรวมลงสว่างโล่งไปหมดเลย ปล่อยหมด นั่นนะ ตรงไหนอันตรายที่สุดตรงนั้นจะปลอดภัยที่สุด ตรงไหนอันตรายต้องเข้า ปัญญาต้องเข้าไป ฟัน ฟันตรงนั้น ฟันตรงที่ว่าอันตรายๆ ที่นั่นนะ นี่จนตรอกจนมุม เพราะถ้าจนตรอกจนมุมแล้ว สู้อไป สู้อไป ผู้ที่ปฏิบัติด้วยความเอาหาญ ปฏิบัติด้วยความรื่นเริงในธรรมนะ

ความเพียรของพระอรียเจ้า ความเพียรเพื่อความรื่นเริงในธรรม ความเพียรของพวกเราผู้ปฏิบัตินี้ ความเพียรของผู้มีกิเลสมันต้องต่อสู้กับกิเลสไปด้วย ถ้าจิตมันสงบมันรื่นเริงในธรรม ถ้าจิตมันปล่อยวางมันรื่นเริงในธรรม มันมหัศจรรย์ในธรรมที่ว่าเป็นตถกัปทานไป ตถกัปทานคือ แสงหึ่งห้อยมันตถกัปทาน มันไม่สมุจเฉทกัปทาน ขณะนั้นก็ยังมีความรื่นเริง แต่ความรื่นเริงมันเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเหมือนกับสพเพ ทุมมา อนตฺตา ในการประพฤติปฏิบัติเราเหมือนกัน สิ่งนั้นเหมือนกัน จนกว่ามันสมุจเฉทกัปทานเป็นอกุปปธรรม จนพระอัญญาโกณฑัญญะ จนพระพุทธเจ้า เปล่งอุทานนั่นนะ นั่นแหละสงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นแล้ว อันนั้นไม่แปรสภาพ สิ่งที่ไม่แปรสภาพ มันจะรื่นเริงโดยส่วนหนึ่ง โดยแน่นอนตลอดไป มันไม่เสื่อมไป

ไอ้พวกเรามันเสื่อมอยู่ ความเสื่อมอยู่นี้ทำให้เราพอจะก้าวเดิน ไปมันถึงเป็นความทุกข์

ความทุกข์เป็นอริยสัจ ความทุกข์เป็นความจริง มันจริงอยู่โดยธรรมชาติของมัน แต่พอเราไปประสบทุกข์ ลื่นกับรสนั้น เราไม่ดูที่ตัณหาอยู่ที่ไหน กระทบอยู่ มันเป็นสัจจะที่กระทบอยู่ ใจยังมีอยู่ ยังกระทบอยู่ ชนชั้ยยังมีอยู่ที่ใจ ยังกระทบอยู่ สิ่งที่กระทบอยู่นั้นมันมีโดยธรรมชาติของมัน อยู่แล้ว เพราะมันมีกันอยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าผู้ที่เห็นธรรมแล้ว ความกระทบอันนั้น กระทบเฉยๆ ความกระทบแล้วมีสติรู้พร้อม รู้พร้อม นี้อุปาทานเกิดขึ้นได้อย่างไร? อุปาทานนี้เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ อุปาทานมันรู้แล้วมันกระทบกันมันก็ไม่มีความอุปาทานนั้น พอไม่มีอุปาทานนั้นมันก็เป็นกระทบกันเฉยๆ สติพร้อมไป

แต่ถ้าไม่มีความรู้เท่า ไม่รู้โดยธรรม กระทบแล้วเต็มที่เลย เต็มที่ไปตลอดๆ อุปาทานหมุนไปตลอด คุณตรงนี้ไง คุณเข้าไป คุณเข้าไป นี่การก้าวเดินของใจที่มันจะก้าวเดินออกไป สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป วุฒิภาวะของใจต้องขยับสูงขึ้น การขยับต้องสูงขึ้นเพื่อจะให้พ้นออกไปจากอุปาทาน ทุกข์ เพราะว่าอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ความยึดมั่นถือมั่นนี้เราทุกคนบอกว่าไม่มี เพราะเราประพฤติปฏิบัติธรรมสิ่งนี้เป็นอกุศล สิ่งที่ไม่ดีเราจะปล่อยวาง...ปล่อยที่ปาก

ความจำเป็นความจำเป็น การศึกษาเป็นสุขตมยปัญญา สุขตมยปัญญาภิเลสรู้พร้อม เหมือนระบบการศึกษาทางโลก เหมือนกันเลย การศึกษาทางโลกกับการศึกษาทางทฤษฎีเหมือนกัน เพราะกิเลสมันรู้พร้อมอยู่แล้ว เห็นไหม มีแปลนบ้าน มีแผนที่แล้วก็ต้องลงเข้าไปสำรวจแผนที่ สำรวจพื้นที่ในใจแล้ว ถึงจะพ้นออกไป สำรวจแผนที่ในใจแล้วเข้าใจ เข้าใจรู้แจ้งตามความเป็นจริง ถ้าเข้าใจไม่รู้แจ้งตามความเป็นจริง เข้าไปเห็นใจ เข้าไปเห็นแต่มันไม่เห็นแจ้ง เข้าไปเห็นแล้วออกมา

นี่คนที่มีความสมาธิ มันไม่เดินเข้าไป เราต้องใส่เข้าไป ใส่เข้าไป รู้แล้วรู้ลึกเข้าไป จับให้รู้ลึกเข้าไป รู้ลึกเข้าไป ไม่ใช่รู้แล้วถอยออกมา รู้แล้วๆ “รู้แล้ว” ใครบอกรู้แล้ว

เวลาพระอาทิตย์เกิดขึ้น ความสว่างเกิดขึ้น พระอาทิตย์หรือบอกว่าเป็นความสว่าง โลกนี้หรือบอกว่าเป็นความสว่าง ใครบอก ใครเห็นความสว่างนั้น เห็นไหม ความรู้แจ้งใจ เวลาปัญญา มันหมุนไป ปัญญามันเกิดขึ้นใช่ไหม เวลาขั้นมันขาดใจ ขั้นเป็นขั้น ขั้น ๕ จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ ใครรู้? ความรู้อันหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างจิตมันขาดออก นี่พระอาทิตย์ไม่ได้บอกว่าเป็นความสว่าง พระอาทิตย์ไม่รู้ความสว่าง โลกก็ไม่รู้ว่าความสว่าง แล้วความสว่างใครรู้

ปัญญาที่ว่าเวลาปัญญาสมุจเฉตฯ เกิดขึ้นมันจะขาดออกไป แล้วมันมีความรู้หลุดออกไป จากสิ่งที่หมุนกันขึ้นมาสิ่งที่เป็นธรรมจักรหมุนขึ้นไปนี้ ภาวนามยปัญญาหมุนขึ้นไป หมุนขึ้นไป ความสว่างเกิดขึ้น ความรู้อีกอันหนึ่งออกมา อันนี้ต่างหากถึงเป็นรู้แจ้ง รู้แจ้งตามหลักความเป็นจริงใจ

อันนี้รู้แล้ว รู้แล้วอยู่นั้น รู้แล้วไม่ใช่รู้แจ้ง

รู้แจ้งมันรู้แล้ว หลุดไปอีกตัวหนึ่ง รู้แจ้ง เห็นใหม่ ขณาคำ ญาณทศสน์ ความรู้ว่ากิเลสหลุด ออกไป แล้วยังรู้ว่าหลุดแล้วด้วย นี่มันถึงว่ามีแสงสว่าง มีผู้รู้อีกอันหนึ่งออกไป ออกไปจากตรง นั้น มันต้องใคร่ครวญ การใคร่ครวญไปเรื่อย การใคร่ครวญไปนะ นี่พิจารณาตลอด ใคร่ครวญ ตลอด ไม่ลังเลสงสัย ความลังเลสงสัย ความเปรียบเทียบ นี่ดันขึ้นไป

ความเปรียบเทียบ ความเทียบเคียง ปัญญาจะก้าวออกไป ก้าวออกไป ก้าวออกไป กับก้าว เข้ามา การก้าวเข้ามา เข้ามาเข้ามาแล้วก็ผลัดออกไป เทียบไปเทียบมา เทียบมาเทียบไปอยู่ตลอด ปัญญาไม่ใช่เก็บเอาไว้ เก็บเอาไว้ เป็นความตกผลึก อันนั้นเป็นสัญญา ถ้าเก็บเอาไว้เป็นสัญญา แล้วนะ ความศึกษามากก็เป็นสัญญา ถ้าใช้อยู่ตลอดไป ใช้อยู่จนพื้นเพอนี่เป็นสัญญา เป็นสัญญา เพราะอะไร

เพราะเป็นเรา เราเข้าไปรับอันนี้มาเป็นสัญญา ถ้ามันเกิดขึ้นโดยที่เราทำความเกิดขึ้นมา โดยสมาธิอยู่ อันนั้นถึงว่าเป็นปัญญา ปัญญาถึงว่ามันเกิดได้หลายแง่หลายมุมไป ปัญญามัน กว้างขวางมาก เราไม่ใช่ว่าจับประเด็นใดว่าเป็นปัญญา ความลังเลสงสัยว่า “อันนี้เป็นปัญญา หรือไม่เป็นปัญญา” อันนี้ก็เป็นการกั้นให้เราก้าวเดินแล้ว

สิ่งที่ผิดพลาด ลุยไปเรื่อยๆ ทำไปเรื่อยๆ นะ โจมตีเข้าไปเรื่อย ผิดพลาดวางไว้นั้น เทียบเคียงไปเรื่อย ถ้าถูกต้องมันจะปล่อยๆๆๆ

ถ้าผิดแล้ว

๑. ไม่ปล่อย

๒. เหนื่อยมาก เหนื่อยแล้วท้อถอยด้วย ย้อนกลับมาเลย มันจะถอยร่นออกมา

ถ้ามันเป็นความจริง มันจะโล่งเข้าไป โล่งเข้าไป โล่งเข้าไป โล่งเข้าไปแล้วไม่อยู่เฉย ไม่อยู่เฉย ทุกขั้นตอนของปัญญานะ นี่ขนาดว่าขั้นตอนเริ่มจากว่า ดวงตาเห็นธรรมนะ

ถ้าดวงตาเห็นธรรม ขณะนี้ถ้าขึ้นไปมันละเอียดไปเรื่อย สิ่งที่ว่ามันยากอยู่ เพราะว่ามันไม่ เคยทำ แต่ถ้าผ่านขั้นตอนไปแล้วมันทำได้ง่ายขึ้นไป แล้วละเอียดเข้าไปลึกซึ้งมาก จากที่ว่า ระยะห่าง จังหวะ ๑ จังหวะ ๒ จังหวะ ๒ ไปอย่างหนึ่ง ตะลุมบอนกันอย่างหนึ่ง จิตเข้าไปข้างใน

เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน ความไม่เหมือนกันมันละเอียดขนาดนั้น ขนาดว่าขั้นเริ่มต้นเราก็
ยังว่าเราลำบากขนาดนี้แล้ว ขั้นเริ่มต้น เรายังไม่รู้ว่าจะหาทางออกกันอย่างไร

ปัญหาเท่านั้น ถึงว่าวันนี้เน้นปัญหาอย่างเดียวเลย จะให้มีปัญหา แล้วก็เห็นความเจริญแล้ว
เสื่อมไป แล้วเทียบเคียงกับในครั้งในสมัยพุทธกาล ในที่ว่าครูบาอาจารย์ของเรา ในองค์ศาสดาของ
เรา ทุกข์ยากมาขนาดนั้น ความทุกข์ยากอันนั้นมันถึงได้ไม่น้อยเนื้อดำใจ

การประพฤติปฏิบัติมันจะน้อยเนื้อดำใจว่า

๑. เราไม่มีวาสนา

๒. โอกาสมาถึงแล้วทำไมคนอื่นทำได้ ทำไมเราทำไม่ได้

ไม่ให้เทียบเคียงเรื่องอย่างนั้น เรื่องของบุคคลใดบุคคลนั้นไม่เหมือนกัน ปล่อยเขาไป ใคร
ได้ให้มันได้จริงหรือไม่จริงให้ไป แต่เราเข้ามาถูกทางแล้ว ดูอย่างที่ว่า กระจกที่ว่าลูกตกไปใน
ทะเล เอาหางจุ่มขึ้นมาสะบัด หางจุ่มแล้วสะบัด จนขนาดว่าเทวคายังทนไม่ไหว ถามว่า

“กระจกนี้ทำอะไร”

กระจกบอกว่า “ลูกอยู่บนต้นมะพร้าวโคนลมพัดตกลงไปในทะเล” เอาหางจุ่มน้ำทะเล
ขึ้นมาสะบัดเพื่อจะให้น้ำทะเลนี้แห้ง มันสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลย แต่เขาก็ทำ นี่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้

แต่สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติมันเป็นไปได้ เป็นไปได้จริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ไม่เอาสิ่งที่สุดวิสัยมาสอนพวกคนที่มิกิเลส ขนาดว่าพวกเราเป็นคนไม่มีปัญญาอยู่แล้ว องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้หุดาสว่าง หุดารู้แจ้ง ผ่านพ้นไปแล้ว แล้วเอาปัญญาอันนั้นสอนลูก
ศิษย์ลูกหา จนพระอัญญาโกณฑัญญะรู้เป็นองค์แรก ถึงอุทาน มันถึงไม่ได้เป็นความลำบาก แต่
เป็นความลำบากขนาดไหนมันเป็นไปได้ไง เป็นไปได้และเป็นเครื่องยืนยัน นี่เอาอันนั้นมาเป็น
กำลังใจ

ถ้ามีกำลังใจแล้วมีความองอาจกล้าหาญ ทุกข์เรายังเป็นทุกข์ขนาดนี้ ทุกข์ของเราทุกข์แบบ
มีคนชี้ทาง ทุกข์แบบมีคนชี้ทางมันอุ่นใจ ไม่มีครูไม่มีอาจารย์เลยมันยิ่งทุกข์กว่านี้อีก ทุกข์แบบไม่
มีคนไม่มีพี่เลี้ยง ทุกข์มาก ทุกข์แบบมีครูอาจารย์มันยังทุกข์ แต่มันยัง

๑. เป็นไปได้ตามหลักวินัย

๒. มีคนพูดขึ้นมาออกไป

ทุกข์แบบไม่มีคนชี้แนะเลย ทุกข์แบบเราอยู่กลางทะเล เรือแตกอยู่กลางทะเล ไม่มีใครเลย อยู่กลางน้ำคนเดียว ลำบากมาก นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราประพฤติปฏิบัติมาขนาดนี้มันอุ่นใจแล้ว มันทำให้กำลังใจตัวนี้ตัวเดียว ตัวความคึกคะนอง ตัวความองอาจกล้าหาญ ตัวความเห่อเหิมตัวนี้ เห่อเหิมทะเยอทะยานนั้นเป็นกิเลส เห่อเหิมทะเยอทะยานไง ความเป็นกิเลส

แต่องอาจกล้าหาญ ความฮึกเหิมในการประพฤติปฏิบัติ กัดเพชรขาด ใจอย่างนี้ ใจที่จะกัด เพชรขาด มันถึงว่าความสิ่งที่กิเลสมันเกิดขึ้น ฟากตายใจ เพราะฟากตายมันเอาตายเข้ามาสุดท้าย เข้ามาล่อว่า “เอ็งต้องตายนะ เอ็งไม่มีปัญหาไป ทำอย่างนี้ไปตายแน่นอน” เห็นไหม เราก็ฟากตาย สิ่งที่ตายใครบอก สิ่งที่ดีควรจะเป็นไปอย่างนี้ โลกจะเป็นอย่างนั้น สิ่งที่เราทำไป นั่งไปขาจะพิการ จะเสียคนอย่างนี้ ใครบอกอย่างนี้?

นี่เรื่องกิเลสทั้งนั้นเลย กิเลสมันหลอกขึ้นมา เจ้าวัฏจักรที่จะไม่ให้เราพ้นออกไปจากอำนาจของมัน ถ้าเป็นกิเลสหลอก อันนี้พอมันปฏิบัติไป สิ่งนี้จะรู้ได้ต่อเมื่อผู้ที่ผ่านแล้วไง ผู้ที่ผ่านไป แล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กๆ เรื่องที่ว่ามันแค่เริ่มหลอกไม่ให้เราเป็นไปเท่านั้นเอง หลอกให้เราเป็นไป แล้วเราก็เชื่อเพราะอะไร เพราะเป็นเรา ทุกคนเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว ความเป็นเรากับอุปาทาน เท่ากันไหม ไหนว่าเราจะฆ่ามัน ไหนว่าเราจะทำลายมัน ทำไมมันแวบขึ้นมา เราเชื่อมัน

สิ่งที่แวบขึ้นมาที่กิเลสนี้เชื่อง่าย สิ่งที่เป็นธรรมจากข้างนอกเชื่อยาก เพราะเป็นเรา มันลำบากตรงนี้ไง ตรงที่ว่าสิ่งที่เราเกิดขึ้นมาพร้อมกับเรา เราเชื่อความคิดเรา ทั้งที่ผิดก็เชื่อ ผิด ถ้าเราเห็นธรรมตามความเป็นจริง เวลาเราสังฆคุณ “ถ้าผู้ใดเห็นธรรมสมควรแก่ธรรม ใจเราต้องเป็นธรรม” เพราะเห็นธรรมสมควรแก่ธรรม กับธรรมเป็นอันเดียวกัน

นี่เห็นธรรมด้วยกิเลสพาเห็น ด้วยเจ้าอุทธจักรพาเห็น “เห็นธรรม” เรานี่เป็นธรรม ศึกษา นี่เป็นธรรม หมายถึงว่าเป็นความคิดในระบบใจ ความคิดในระบบนี้อุปาทานยึดเลย เพราะในระบบนี้อุปาทานมันเป็นการเชื่อมกันให้เป็นระบบ เพราะมันเป็นทางของกิเลสอยู่แล้ว แล้วเราก็คิดให้มันออกมาอย่างนั้นโดยที่เราไม่รู้สึกรู้สึกลับ

ถึงว่าย้อนกลับมาตรงนี้ไง ย้อนกลับมาตรงที่ว่า เราจะย้อนกลับเข้าไปในอุปาทานของเรา เราต้องแยกแยะออก แยกแยะว่าสิ่งนี้เป็นอุปาทาน สิ่งนี้ที่เราคิดออกมา อุปาทานพาให้เราคิด เพราะมันไม่สมจริงอย่างที่เราคิด มันไม่ตามความเป็นจริง คือว่าสิ่งที่หลอกเราขึ้นมา เราเชื่อใจ เพราะถือว่าเป็นเรา แล้วความเคยใจด้วย ถึงว่าความเคยใจกิเลสของบุคคลต่างๆ ถึงไม่เหมือนกัน

ความคิด เห็นใหม่ ในสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนพระแต่ละองค์ ไม่เหมือนกัน สอนไม่เหมือนกันเพราะว่ากิเลสในใจของพระนี่ไม่เหมือนกัน กิเลสในใจของพระ ความสะสมของกิเลสไม่เหมือนกัน เราก็เหมือนกัน เราเกิดมานี้คนชอบต่างๆ กันความเคยใจมัน ชอบต่างๆ กัน สิ่งที่เป็นอุปาทานของคนๆ หนึ่ง ไม่เป็นของคนๆ หนึ่ง สิ่งที่เป็นยึดติดของคนๆ หนึ่ง คนหนึ่งความผิเล็กน้อยนี้ดินพลาต่างๆ จะเป็นจะตายเลยนะ บางคนบอกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องไร้สาระ แต่คนที่เห็นทุกขนั้นทุกข์มากเพราะเป็นเรื่องที่สำคัญแก่ชีวิตนั้น

แล้วอะไร? กิเลสหลอก นี่ไง พอกิเลสหลอก ถึงว่า ปัจจุบันใครปัจจุบันมัน อกาลิโก ไม่มีกาล ไม่มีเวลาปัจจัยตั้งรู้จำเพาะตน ปัจจัยตั้ง ถ้าขาดรู้ว่าขาด ปัจจัยตั้งของใจดวงไหน ใจดวงที่ก้าวเดินปัจจัยตั้งดวงนั้น ต้องเป็นของคนๆ นั้น

แต่เวลาครูบาอาจารย์ออกมาจากป่าจากเขามาคุยกัน เวลามาคุยกัน มาปรึกษาธรรมกัน มาพูดเรื่องธรรม พูดเรื่องธรรมเพื่อรู้แนวทางของแต่ละบุคคล แต่ละบุคคลออกมา ประสบการณ์ของครูบาอาจารย์อยู่ในป่าแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน ใจของแต่ละดวงไปไม่เหมือนกัน แต่มาเทียบเคียงกันมันจะเหมือนกันด้วยหลักการ หลักการคือว่าทำความสงบมาก่อน แล้วยกขึ้นวิปัสสนาไปเหมือนกัน แต่วิธีการที่จะก้าวเดินไปไม่เหมือนกัน

ฉะนั้น แต่ละดวงใจ แต่ละอำนาจวาสนาบารมี ถึงว่ายกไว้ต่างหาก ไม่ให้เอามาเทียบเคียง ให้น้อยเนื้อต่ำใจ ให้เอามาเทียบเคียงแต่ว่า เห็นใหม่ ทำไมเขาทำได้ เห็นใหม่ สิ่งนั้นใจดวงนั้นรู้ธรรมได้ สิ่งนั้นยกขึ้นไปเดินนำหน้าเราไปแล้ว เป็นเครื่องยืนยันจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เครื่องยืนยันเหมือนกัน แล้วเราก็ก้าวเดินต่อไป เราจะก้าวเดินตามอันนั้นต้องมีความเด็ดขาด มีความเด็ดเดี่ยว มีความมุมานะ มีความอดทนไง มีความอดทนในความทุกข์นี้ อดทนในการก้าวเดินไป อดทนนะ

ถ้าไม่อดทน ไม่เข้มแข็ง กิเลสมันเจริญ ธรรมมันเสื่อม ความกิเลสมันต้องเจริญขึ้นแน่นอน กิเลสมันจะเจริญไปเรื่อยๆ เราปฏิบัติธรรมเพื่อชำระกิเลส ไม่ใช่ปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมกิเลส ปฏิบัติ

ธรรมเพื่อเสริมกิเลส เห็นใหม่ เห็นว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมแล้วเสริมกิเลสให้กิเลสกลับมาทำให้เราเจ็บปวดแสบร้อนอีก ทำไมทำแล้วไม่ได้ของเขา ทำไมทำแล้วไม่ได้ นี่ปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมกิเลส ถ้าเห็นเขาได้ ขนาดเรื่องของทานยังบอกว่า เห็นผู้ใดทาน เราเห็นเขาทำทานแล้วเราอนุโมทนาไป กับเขาเรายังได้บุญเลย

นี่ก็เหมือนกัน ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ที่เขาได้ทำ เราก็ต้องอนุโมทนาไปกับเขา ถ้าอันนั้นเป็นธรรมจริงนะ ในเมื่อเราไม่รู้เราก่อนอนุโมทนาไปกับเขาก่อน แต่ครูบาอาจารย์ที่รู้ว่าสิ่งนั้นเดินเข้ามาถูกช่องทางหรือไม่ถูกช่องทาง ถ้าถูกช่องทางต้องมรรคอรិสังข์จันทน์นั้น มรรคอริสังข์จันทน์แล้วเข้าไป พุดเรื่องมรรค ผู้ใดเห็นธรรมใจ ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นต้องปล่อยวางกิเลสไปตามความเป็นจริง การปล่อยวางกิเลสคือการเข้าประตู ในขณะที่พลิกนั้น

ถ้าขณะจิตที่พลิกไม่รู้ แล้วมันจะเข้าประตูได้อย่างไร “ขณะจิตที่พลิก ขณะจิตที่เป็นไป” พลิกจากปุถุชนเป็นอริยมุขขึ้นมา ขณะจิตที่พลิกขึ้นไป พลิกขึ้นไป มันพลิกอย่างอื่นไม่ได้เลย ไม่มีอาวุธ ไม่มีศาสตราอันใดจะไปฆ่ากิเลสได้นอกจากธรรมอาวุธ ธรรมะในมรรคอริสังข์จันทน์เท่านั้น และขณะพลิกอันนั้นถึงว่า เข้าตามหลักของศาสนา หลักของศาสนา หลักของธรรม

แต่ในเมื่อถ้าใจนี้ไม่พลิก แต่ความคิดว่าอนุโลมเอา อนุโลมว่าเป็นไป มันไม่มีขณะจิตที่ขณะว่าผ่าน ๑ ๒ ๓ ๔ ขึ้นไป ไม่มีขณะขึ้นไปมันก็อยู่ในวัฏวนของความสงบนี้เท่านั้น อยู่ในความสงบ วิปัสสนิกใจ ในอุปกิเลส ๑๐ ในอุปกิเลส ๑๐ นี่มันเป็นโอกาส มันมีความสว่างกระจ่างแจ้งด้วยแล้ว พอมันสว่างแล้วมันก็ต้องเฉาไป เห็นใหม่ พอมันสว่างขึ้นมาแล้วมันก็ต้องเฉาไปเป็นธรรมดา มันเป็นไตรลักษณ์อยู่แล้ว มันเป็น สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา อยู่ในตามหลักความเป็นจริง

นั่นนะ มันต้องเข้าขณะจิตที่พลิกไป พลิกไป พลิกไป ถึงเข้ามาด้วยธรรม นี่ถ้าเข้ามาด้วยธรรมตามหลักความเป็นจริงแล้วมันถึงจะเป็นจริงตามที่ว่า ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าผู้ใดปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม มันอยู่ในอุปกิเลสทั้งนี้ แล้วมันไปไหน? มันก็ได้บุญกุศล แค่บุญกุศล บุญกุศลก็ขับเคลื่อนไปสวรรค์ ไปพรหม แล้วก็กลับมาเกิดอีก แต่ถ้าปฏิบัติธรรมธรรมนี้มีอาวุธชำระกิเลส มีฆ่ากิเลสได้ สวรรค์ไม่ต้องการใจ สวรรค์เป็นที่พักของใจ สวรรค์เป็นที่อยู่ของใจที่ปฏิบัติเป็นกุศล นรกเป็นที่อยู่ของใจที่ทำอกุศล

แต่นิพพานความดับสิ้นไปของกิเลสทั้งหมด จิตนี้ขณะที่ปัจจุบันนี้มีศาสนา มีศาสนาที่จะประพฤติปฏิบัติ ศาสนากำลังเจริญรุ่งเรืองในการประพฤติปฏิบัติ แล้วเรากำลังก้าวเดินไป โอกาสของเราทั้งหมด ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เลย

ฉะนั้นเวลาเรามีโอกาสก้าวเดินไปในศาสนาที่กำลัง...ตลาดกำลังเจริญรุ่งเรืองไป กำลังเจริญรุ่งเรือง กำลังฟูขึ้น แล้วเราอยู่ เราเป็นคนๆ หนึ่งอยู่ในการฟูของศาสนานั้น นี่ถ้าเราอยู่ในขณะที่ว่าเจริญรุ่งเรืองอยู่ เราก้าวเดินไปอยู่ ทำไมใจเรามาดังมาน้อยเนื้อต่ำใจ

ถึงว่าถ้ามันน้อยเนื้อต่ำใจ มันทำตรงนี้ไม่ได้ มันต้องอยู่ในวังวนของอุปกิเลส ๑๖

“อุปกิเลส ๑๖” อุปกิเลส ๑๖ นี้ทำประพฤติปฏิบัติมาอยู่ตรงนี้แหละ ถ้ามันไม่ผ่านตรงนี้ ถ้าผ่านขึ้นไป พ้นจากนี้ไป พ้นขึ้นไป นี่เข้าขณะจิต ขณะจิตเป็นไป แล้วขณะจิตเป็นไปแล้วถึงสื่อได้ไง ความสื่ออันนี้ สื่ออันนี้ครูบาอาจารย์ที่เวลาออกมาจากป่าคุยกันก็คุยกันตรงนี้ไง คุยกันตรงสื่อตรงนี้ สื่อมาว่าอันไหนเป็นหลักความจริง ในหมู่ประพฤติปฏิบัติที่เฟื่องฟู เฟื่องฟูตรงนี้ เฟื่องฟูที่ว่ามีผู้ที่ปฏิบัติจริงแล้วสื่อกันจริง สื่อกันจริงเลยว่าขณะจิตเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง ตรวจสอบกันได้ ตรวจสอบกันได้ ในวงปฏิบัติ

ในวงผู้ประพฤติปฏิบัตินี้ออกมาในการทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจ ก้าวเดินออกไปจากสมมติธรรม มันมีอยู่ดั้งเดิม ก่อนมีศาสนาก็มีอยู่แล้วทำความสงบ แต่สงบของเขานะ ความสงบของเรามันสงบหรือเปล่า มันสงบลึกกว่าของสมมติเฉยๆ เพราะเราวิปัสสนากันด้วย วิปัสสนาเวลามันปล่อยวาง มันจะว่างเข้ามาเหมือนแสงหึ่งห้อยที่นั่นล่ะ มันว่างแล้วมันเข้าใจ มันถึงมีความรู้ มีแสงขึ้นมา ความที่มีแสงขึ้นมาะมันว่าง พอมันว่างขึ้นมา ความว่างอันนี้ต่างกับความว่างของสมมติ

ความว่างของสมมติเป็นความว่างเข้ามาด้วยกำหนดกิจกรรมเข้ามาเฉยๆ ความว่างของการพิจารณาใคร่ครวญ พิจารณาใคร่ครวญคือการทำงาน คือการซักฟอกใจ ความว่างเอาผ้าเข้าไปชุบน้ำขึ้นมาแล้วให้มันสะอาดกลับมาขี้ ในการขี้ในการซักผ้าออกมา ในการขี้ในการซักผ้ามันต้องขาวกว่าสะอาดกว่า นี่ความว่างมันลึกต่างกัน

วิปัสสนา ความว่างในวิปัสสนา แล้ววิปัสสนาไปเรื่อยๆ จนมันสะอาดสุด ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไป ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่มีกาล ไม่มีเวลา ไม่ใช่เราปฏิบัติมากี่ปีแล้วจะขอขำหน้ากำหนดอีกกี่ปี...อย่ากำหนดปล่อยไปเลย สร้างแต่เหตุในหัวใจของเรา ตั้ง

เหตุไว้ ทำแต่เหตุไปทำแต่เหตุไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ ประกาศเอาไว้ในธรรม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ถ้าปฏิบัติต้องได้ธรรมแน่นอน แต่ของเราที่ว่าปฏิบัติกันไม่ได้ มันไม่เอาตรงนั้น ปฏิบัติ ๗ วันหยุดหรือปฏิบัติ ๗ เดือน หรือไม่ได้แล้วก็ไม่ได้ แล้ว ๗ ปีละ คนที่จะถึง ๗ ปี ระยะเวลามันยาวไกล

“๗ ปี” แต่ถ้าปฏิบัติ ๗ ปี ความปฏิบัติต่อเนื่องมันไม่ต่อเนื่อง ผู้ใดปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม ความต่อเนื่อง ความปฏิบัติสม่ำเสมอ ความต่อเนื่องไป ต่อเนื่องไป ความต่อเนื่องแล้วเงินครกไปเรื่อยๆ มันต้องถึงจุดหมายปลายทาง นี่พอมันขาดตอนมานับหนึ่งใหม่ มานับหนึ่งใหม่ ความนับหนึ่งใหม่อันนั้น มันเริ่มต้นใหม่ เริ่มต้นใหม่ มันไม่เจริญอกงาม ธรรมไม่เจริญอกงาม ในใจ ใจไม่เป็นธรรม พอใจมันถึงธรรมแล้ว ปฏิบัติแล้วมันทำให้มันเทียบเคียง อีกแล้วหรือ อีกแล้วหรือ ความท้อถอย ความทศท้อใจมันทำให้เกิดขึ้น

แต่ถ้าปฏิบัติจริงตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชี้จริงนะ ปฏิบัติจริงด้วย แล้วเข้าทางตามความเป็นจริงอันนั้นด้วย มันก็ต้องสมความปรารถนาของใจผู้ปฏิบัติทุกๆ ดวงสิ ใจผู้ปฏิบัติ ใจผู้ปฏิบัติเชื่อเรื่องคำเนนอยู่แล้ว เชื่อทาง มรรคเรื่องคำเนนคือวัตรปฏิบัติ วัตรปฏิบัติ ผู้ที่วัตรไม่ร้าง วัตรไม่ร้างหมายถึงว่า เราต้องสวดมนต์เช้า เราสวดมนต์เช้า เราทำบุญตักบาตร วัตรเราเคยปฏิบัติอยู่ วัตรไม่ร้าง วัตรใจเรา พอเราวัตรใจเรา พอทำบิ๊บ ถ้าไม่ทำขาด ขาดข้อวัตร

ถ้าเราทำบ้างไม่ทำบ้าง มันก็วัตรร้างบ้างไม่ร้างบ้าง วัตรร้างหรือไม่ร้างมันอยู่ที่ตัวเรา ถ้าเราปฏิบัติมันมีเครื่องอยู่ คำเนนใจของเรา วัตรเราไม่ร้าง พอวัตรเราไม่ร้าง เครื่องวัตรปฏิบัติเราก็มีขึ้นมา นี่คนจะเข้มแข็งขึ้นมาจากกฏกติกาส่งขึ้นมา กฏกติกาส่งของตัวเอง เราตั้งกฏกติกาย่างเช่นในพรรษานี้เราตั้งกฏกติกาส่งว่าจะทำอะไรบ้าง นี่วัตรปฏิบัติของเรา ถ้าวัตรปฏิบัติของเรา คงที่อยู่ เราปฏิบัติได้ เราก็มีเครื่องคำเนน มันก็มีความสวยงามมีอารมณ์ระดับใจ วัตรนี้ไม่ร้าง มีอารมณ์เป็นเครื่องระดับใจ มีข้อกฏกติกากับเรา ถ้าวัตรเราปล่อย เราขาดไป วัตรเราไม่สมควร นี่วัตรใจ

วัดวาอารามนั้นอย่างหนึ่ง วัดใจของเราอย่างหนึ่ง ถ้าใจเรามีข้อวัตรปฏิบัติของเรา นี่เสริมขึ้นมา เสริมขึ้นมา เสริมขึ้นมา มันมีตรงนี้ขึ้นมาด้วย ถ้ามีตรงนี้ขึ้นมาเราก็ตั้งตนได้ ตั้งตัวได้ ตั้งตัวได้แล้วก้าวเดินไปเรื่อยๆ ตั้งตัวได้นะ กับล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานเลย แม้แต่วัตรปฏิบัติก็ไม่ มี เฉาะ ใหลๆ ไปตามแต่กิเลสมันจะว่าไป แล้วบอกว่านี้ปฏิบัติธรรม

แต่ว่าวัตรปฏิบัติ ผิดมันรู้ไง วัตรปฏิบัติมันมีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ เวลาผิดจากกติกาที่เราตั้งของเราไว้ เรารู้แล้วว่าเราผิดอะไรไป อุตตา หิ อุตตโน นาโถ คนเป็นที่พึงแห่งตน คนเป็นที่พึ่งแห่งตน แล้วคนเท่านั้นมีความสุขขึ้นมาก่อน ถ้าตนยังพึ่งไม่ได้ มันทุกข์ร้อน แล้วใครจะมาพึ่ง? ไม่มีคนจะมาพึ่งคนทุกข์ร้อนหรอก คนที่จะพึ่งหวังว่าคนนั้นมีความสุขแล้วจริงถึงจะมาพึ่งคนนั้น อุตตา หิ อุตตโน นาโถ เรามีของเราขึ้นมาก่อน แล้วพอเรามีขึ้นมาแล้วเรามีความสุขก่อน

จากความทุกข์ๆ ร้อนๆ นั้นนะ จากที่ว่าเราอาบน้ำร้อน เห็นไหม เราก็อาบน้ำเย็น เราไม่เคยมีร่างกายร้อนอยู่แล้ว เจอของร้อนซ้ำเข้าไปอีก แต่ถ้าเราร้อนอยู่แล้วมีของเย็นเข้ามา นี่เราสุขก่อนแล้ว

๑. เราปฏิบัติได้

๒. เรามีความสุข เราเย็นของตัวเองได้

สุขอันนี้สำคัญที่สุดเลย สุขคือว่ามันไม่กังวลใจ ใจนี้อิ่มใจนี้เต็ม ใจนี้ไม่มีสิ่งที่กดถ่วงมัน นี่มันสุขแล้ว มันถึงจะชี้นำคนอื่นได้ไง นกกาจะอาศัยต้นไม้ที่ยืนต้น นกกาไม่อาศัยยอดหญ้าหรอก มันเกาะไม่ได้ นี่เหมือนกัน ถ้าใจเราเย็นอยู่ได้มันจะไปเป็นที่อาศัยของใคร? อาศัยของหัวใจเราก่อน อาศัยจิตที่ตั้งมันก่อน จิตนี้ไม่วอกแวกก่อน จิตนี้ไม่กินทุกอย่างที่เป็นความทุกข์เข้ามาเป็นในใจนั้น จิตนี้มันจะเลือกแยกแยะกินแต่สิ่งที่เลือกแยกแยะกิน หมายถึงว่ามันเสวยอารมณ์ไง มันเสวยอารมณ์แต่ที่ว่าไม่ทำให้มันขอกใจ อารมณ์ของตัวนั้นไม่มีความทุกข์ร้อนขอกใจอยู่ในใจของมัน มันเสวยอารมณ์อย่างนั้นมันก็ไม่มีความเผ็ดร้อนในใจของมัน นี่ตั้งมันแล้ว มันก็อยู่กับตัวมันเอง สุขของมันในใจนั้นก่อน

ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เราต้องมีคตินะ มีคติ มีคติสิ่งประจำใจ มีโอกาส ให้โอกาสตัวเอง บีบรัดตัวเองเกินไป บางทีมันก็ทำให้เร่งบีบรัดตัวเองมันก็เกร็งใจ ความเกร็งเกินไปกับความผ่อนคลายเกินไป มีชณิมาปฏิบัติทานของใครของบุคคลนั้น เราดูโอกาสของเรา แล้วเราพยายามทำของเราให้มันสืบต่อเนื่องไป การปฏิบัติจะมีเหตุมีผลเพราะการปฏิบัติสืบต่อเนื่องไม่ให้ขาดวรรคขาดตอน เอวัง

เพิ่มเติมท้ายกัณฑ์

แสงหิ่งห้อยปัญญาไม่สว่างพอ ปัญญาแสงหิ่งห้อยคือปัญญาเล็กน้อย ปัญญาที่ไม่สามารถ
ปัญญาแสงหิ่งห้อยแล้วเป็นปัญญาแสงฟ้าแลบ มันเป็นปัญญาแบบแสงตะวัน เห็นไหม กว้าง
ต่างกัน

“ปัญญาแสงหิ่งห้อย” คือปัญญาที่จวนเจียน ยังไม่ถึงขั้นของปัญญาสมุจเฉทฯ ได้ ปัญญาที่
ยังสู้กับกิเลสไม่ไหว

“ปัญญาของแสงฟ้าแลบ” เป็นปัญญาที่แข็งแกร่งขึ้นไป

ปัญญาของการข้ามพ้นกิเลส “ปัญญาของตะวัน” ที่ขึ้นมาแข่งแทงตลอด หมดทั้งจักรวาล
หมดทั้งโลกเห็นสว่างไสว เห็น รู้เท่า รู้ทัน รู้จนไม่เห็นมีอะไรปิดในสายตาทียาวไกลออกไปได้
สายตามองเห็น (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)